

קול צופיד

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

תְּזַרְעֶה - תִּשְׁ"ס - מֵאֵת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

הַשִּׁיעוּר לַעֲלִיּוֹ נִשְׁמַת :

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבֹוע : תְּזַרְעֶה

הַשִּׁיעוּר נִמְסַר ע"י הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל, בִּשְׁנַת תִּשְׁ"ס.

הַכְשֶׁרֶת כָּלִים שֶׁל פֶּסַח

בְּדִיקַת חֻמֶּץ - אֶהְבֶּת ה'

כּוֹתֵב בַּעַל הַבֵּן אִישׁ חַי בִּסְפָרוֹ בֶּן אִישׁ חַיִל (ח"ג א) כִּי בְּדִיקַת חֻמֶּץ וּבִיעוּרוֹ מֵעוֹרֶרֶת זְכוּת וּסְגוּרָה גְּדוּלָּה עַל עַם יִשְׂרָאֵל. כִּי יֵשׁ בְּאִדָּם תְּאוֹנוֹת גִּשְׁמִיּוֹת הוּא מֵתְאוֹנָה לֵאכּוֹל דָּגִים וְאוֹמֵר "אֲנִי אוֹהֵב דָּגִים", לְכוֹלֵם בְּרוּר שֶׁאֵין הוּא אוֹהֵב אֶת הַדָּגִים אֲלָא אֶת עֲצָמוֹ. הוּא רוֹצֵה לְהַשְׁבִּיעַ אֶת רַעְבוֹנוֹ אוֹ אֶת תְּאוֹנוֹתָיו, וְאוֹלִי הוּא אוֹכֵל לְשִׁמּוֹר אֶת בְּרִיאָתוֹ. אִם הֵדֵג לֹא יִהְיֶה טַעֲמִים לְחִיכּוֹ - הָאָדָם לֹא יֵאָכֵל אוֹתוֹ, נִמְצָא שֶׁ"אֶהְבֶּת" לִדְגּוֹ הֵיא כִּסּוּי לְאֶהְבֶּת הָאָדָם לְעֲצָמוֹ, וְאֶהְבֶּת עֲצָמוֹ הֵיא אֲשֶׁר הוֹלִידָה וְהַצְמִיחָה אֶת הָאֶהְבֶּת לְדָגִים אֵלּוּ.

כֵּךְ צָרִיכִים לִהְיוֹת הַחַיִּים בְּאֶהְבֶּת הַבּוֹרָא. כָּל אֶהְבֶּת הָעוֹלָם צָרִיכָה לְבּוֹא מֵתוֹךְ אֶהְבֶּת הַבּוֹרָא. וְכִשְׁיֵאֵמַר אָדָם "אֲנִי נִהְנֶה מִן הָעוֹה"ז" תִּהְיֶה אֶהְבֶּת זוֹ כִּסּוּי לְאֶהְבֶּת ה' כִּי הֵיא עֵיקָר הָעֵיקָרִים לְעִשׂוֹת רִצּוֹן בּוֹרָאוֹ. וְתִהְיֶה אֶהְבֶּת הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלִיבּוֹ כְּדִי לְקַיֵּם בּוֹ תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהֵרִי בְּעוֹלָם הַבָּא אֵין מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְאִם חֲלִילָה יִקְדִּים אֶת "אֶהְבֶּת הָעוֹלָם הַזֶּה" ל"אֶהְבֶּת הַמָּקוֹם" - אוֹי לוֹ וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ.

בְּבִדְקַת חֻמֶּץ וּבִיעוּרוֹ שׁוֹרֵף הָאָדָם אֶת הַלֶּחֶם - שֶׁמִּשְׁבִּיעוֹ כִּשְׁהוּא רַעֲב. שׁוֹרֵף אֶת הָעוֹגוֹת - שְׁלִיבּוֹ מִחֲמַדָּם. אָדָם מִקְרִיב דְּבָרִים יְקָרִים לוֹ בְּגִלְל רִצּוֹן ה'. לֹא רַק שֶׁאֵין הוּא אוֹכֵל אוֹתָם - אֲלָא הוּא מַחֲפֵשׁ וּמַחֲטֵט בּוֹדֵק וְשׁוֹרֵף שֶׁלֹּא יִשָּׂאֵר מֵהֶם אֶף פִּירוֹר. מִתְאַמֵּץ אָדָם יַגִּיעַ וְטוֹרַח עַד שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: "מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם?". דְּבַר זֶה מֵעוֹרֵר סְגוּרָה גְּדוּלָּה עַל עַם יִשְׂרָאֵל הָאוֹהֲבִים אֶת ה' יוֹתֵר מֵאֶהְבֶּת עֲצָמָם וּמִמַּחֲמַדֵּי הָעוֹה"ז.

הַכְשֶׁרֶת כָּלִים

כִּשְׁחֲזָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּלְחַמַּת מִדְיָן, חֲזָרוּ הֵם עִם שְׁלַל רַב. בֵּין הַשְּׁלַל הָיוּ כָּלִים רַבִּים מִזֶּהָב, כֶּסֶף, נְחוֹשֶׁת, בְּרָזֶל וְכוּ'. הֵיא צוֹרֵךְ לְעִשׂוֹת גִּי דְּבָרִים:

(א) לְטַהֵר אֶת הָאֲנָשִׁים וְאֶת הַכָּלִים מִטּוֹמְאֵת מֵת.

(ב) לְהַגְעִיל אֶת הַכָּלִים שֶׁלְּקַחוּ מִמִּדְיָן מֵהִטְרָף שְׁבִלּוֹעַ בָּהֶם,

(ג) לְהַטְבִּיל אוֹתָם בְּמִקְוֵה טַהֲרָה כְּמוֹ כָּל כָּלִי שֶׁל גוֹי שֶׁעוֹבֵר לְרִשְׁתּוֹ יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שֶׁאוֹמֵר הַכְּתוּב: (בְּמִדְבָּר לֹא, כֹּא) "וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַכֹּהֵן אֶל אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא הַבָּאִים לְמִלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה: אֵךְ אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבְּרָזֶל אֶת הַבַּדִּיל וְאֶת הָעֶפְרַת: כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בָּאֵשׁ - תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ, וְטַהֵר. אֵךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטֵּא.

אִמְרוּ חֲכָמֵי הַמוֹסָר בַּעֲנִין הַגְעֵלֶת כָּלִים: רַבִּים הָעוֹשִׂים וּמַעֲשִׂים הַמִּבְנִיִּים. לְפִיכֵךְ, טוֹב לְשֹׂאוֹל חֲכָם אוֹפֵן הַגְעֵלָתוֹ שֶׁל כָּל כָּלִי וְכָלִי טָרֵם יַגְעִילוֹ. וְאִם אֲפֹשֶׁר, יֵשׁ לְהַגְעִיל בְּפָנֵי בַּעַל תּוֹרָה הַבָּקִי בְּדִינֵי הַגְעֵלָה. (הַלְבוּשׁ; מ"ב תֵּנֵב, ס"ק ח; כֹּה"ח שֶׁם ס"ק כה). וְעַל כֵּן כְּדֹאִי לְחַזֵּר עַל הַלְכוֹת אֵלּוּ.

נִיקוּי הַכָּלִי קוֹדֵם הַגְעֵלָה

פִּירֵשׁ רִש"י שֶׁם (בְּמִדְבָּר לֹא, כב) "אֵךְ אֶת הַזֶּהָב וְגו'" - וּרְבוּתֵינוּ אִמְרוּ: "אֵךְ אֶת הַזֶּהָב" לֹמַר שֶׁצָּרִיךְ לְנָקוֹת אֶת הַזֶּהָב שֶׁמִּכְשָׁרִים אוֹתוֹ שִׁיחִיה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְלִכֵּן צָרִיךְ לְהַעֲבִיר אֶת הַחֲלוּדָה שֶׁל "אֵךְ" שֶׁתִּהְיֶה הַמִּתְכַּת כְּמוֹת שֶׁהֵיא. וְדָבַר זֶה קָיָם רַק בְּכָלִים שֶׁמִּגְעִילִים אוֹתָם בְּמִים. הַמִּכְשִׁיר עַל יְדֵי לִיבּוֹן - אֵינוֹ צָרִיךְ לְנָקוֹת אֶת הַכָּלִי כִּיּוֹן שֶׁמִּמִּילָא הַכֵּל נִשְׂרָף. וְכָל כָּלִי שֶׁמוֹעִילָה לוֹ הַגְעֵלָה - יִכּוֹל לְלַבֵּנוּ לִיבּוֹן קֵל דֵּהֵינּוּ לְחַמֵּם אוֹתוֹ עַד שִׁיִּשְׂרָף עָלָיו קֶשׁ מִבְּחוּץ. (רַמ"א).

וְלִכֵּן לְפָנֵי הַהַגְעֵלָה, יֵשׁ לְנָקוֹת אֶת הַכָּלִי מִכָּל לִיכְלוֹךְ וְחֲלוּדָה. אֲבָל אֵין חִיּוֹב לְנָקוֹתוֹ מִן הַכְּתָמִים שֶׁאֵין בָּהֶם מִמְּשׁוֹת. אִם יֵשׁ גּוֹמוֹת בְּכָלִי וְאִי אֲפֹשֶׁר לְנָקוֹתָם הֵיטֵב. יִשְׂרׁוֹף אֶת אוֹתָם הַמְקוּמוֹת כְּדִי שִׁיִּשְׂרָף הַחֻמֶּץ שֶׁבְּתוֹכָם, וְאַחֵר כֵּךְ יַגְעִילוֹ. וְאִם אֵין אֲפֹשֶׁר לְנָקוֹת הֵיטֵב הַגּוֹמוֹת וְהַסְדָּקִים וְגַם אֵין אֲפֹשֶׁר לְלַבֵּן שֶׁם, אֵין אֲפֹשֶׁר לְהַכְשִׁירוֹ. (שׁו"ע תנא, סעי' ג; רַמ"א שֶׁם סעי' ד). וְיִקְפִּיד בְּמִיּוֹחַד בֵּין הַיְדוּת לְסִירִים. וְאִם מַחוֹבְרִים ע"י הַבְּרָגָה יֵשׁ לְפָרֶקֶם.

אֵיךְ מְכַשְׁרִים כָּלִים?

מֵה שֶׁכְּתוּב בְּפֶסֶק "תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ" פִּירְשׁוּ ז"ל שֶׁ"כָּל כָּלִי שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי הָאֵשׁ כְּגוֹן שִׁיפּוֹד וְאֶסְכָּלָה - יִלְבְּנוּ בָּאֵשׁ" (רִש"י שם). "וְמָה שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי חֻמֶּץ - יַגְעִילוֹ בְּחֻמֶּץ". וְמָה שֶׁאִמְרוּ הַכְּתוּב "תַּעֲבִירוּ בְּמִים" כּוֹוֶנְתּוֹ שֶׁאַחֵר כֵּךְ טַעוֹן טְבִילָה בְּמִי מְקוֹה הַכְּשָׁרִים לְטְבִילַת נִדָּה, וְדוֹקָא כָּלִי מִתְכּוֹת" (רִש"י שם).

וְעוֹד אִמְרוּ לֵנוּ חֲז"ל: כְּבוֹלְעוֹ כֵּךְ פּוֹלְטוֹ. אִם צֵלוֹ אוֹ אִפּוֹ בְּכָלִי רֹאשׁוֹן שֶׁעַל הָאֵשׁ - צָרִיךְ לִיבּוֹן. אִם בִּישְׁלוֹ בּוֹ בְּמִים - צָרִיךְ הַגְעֵלָה בְּתוֹךְ מִים בְּכָלִי רֹאשׁוֹן שֶׁעַל הָאֵשׁ. אִם עִירוֹ לְתוֹךְ הַכָּלִי אוֹכֵל רוֹתַח - הַכְּשָׁרִי יִהְיֶה שִׁיעוּר עָלָיו מִים מִכָּלִי רֹאשׁוֹן. אִם הָעִבּוּר לְצִלְחַת מִמִּתְכַּת אוֹכֵל ע"י כֶּף אוֹ מִצְקָת וְכוּ' הַצִּלְחַת הֵיא כָּלִי שֶׁנִּי וְהַכְּשָׁרָה עַל יְדֵי כָּלִי שֶׁנִּי.

רֹב תִּשְׁמִישׁוֹ

כְּתוּב בְּשׁו"ע (תֵּנֵט, ס"ע ו) "כָּל כָּלִי הוֹלֵכִים בּוֹ אַחֵר רֹב תִּשְׁמִישׁוֹ. הַלֵּכךְ קַעְרוֹת אַע"פ שֶׁלְּפַעֲמִים מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶן בְּכָלִי רֹאשׁוֹן עַל הָאֵשׁ - כִּיּוֹן שֶׁרֹב תִּשְׁמִישׁוֹ הוּא בְּעִירוֹ שֶׁמַּעֲרָה עֲלֵיהֶם מִכָּלִי רֹאשׁוֹן - כֵּךְ הוּא הַכְּשָׁרִי". לְדוֹגְמָא כְּפִית אוֹ כֶּף שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלִי מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶם בְּכָלִי שֶׁנִּי וּלְפַעֲמִים בּוֹחֲשִׁים בְּכִפִּית אוֹכֵל שֶׁנִּמְצָא בְּסִיר בְּכָלִי רֹאשׁוֹן, הָאִם מוֹתֵר לְהַכְשִׁירָם בְּכָלִי שֶׁנִּי? אִם נֵלֵךְ אַחֲרֵי רֹב תִּשְׁמִישׁוֹ - מוֹתֵר וְאִם אַחֲרֵי מִיעוּט תִּשְׁמִישׁוֹ - אֲסוּר. וּבְשׁו"ע פֶּסֶק, לִילֵךְ אַחֵר רֹב תִּשְׁמִישׁוֹ וּבְדוֹגְמָא שֶׁל הַכְּפִית יִכְשִׁירוּ אוֹתָהּ בְּכָלִי שֶׁנִּי.

הַרְמ"א (תֵּנֵט, סעי' כה) בְּמִקְרָה שֶׁל הַכְּפִית הַנִּיל צָרִיךְ לְהַגְעִיל הַגְעֵלָה מוֹחֲלָטֵת וְאֵין לִילֵךְ אַחֵר רֹב תִּשְׁמִישׁוֹ. וְלִכֵּן צָרִיךְ לְהַזְהֵר בְּזֶה בְּכָלִים שֶׁמִּגְעִילִים אוֹתָם לִידַע מָה עָשׂוּ בָּהֶם אֲפִילוֹ פְּעָמִים בּוֹדְדוֹת. הַבֵּא"ח (בְּר"פ ח"ג סִימָן ח) שֶׁאֵל מָה הָדִין אִם בְּכָל הַשָּׁנָה הִשְׁתַּמְשׁוּ בְּכִפִּית בְּכָלִי שֶׁנִּי וְרַק מִיעוּטוֹ בְּכָלִי רֹאשׁוֹן. וְהִשְׁתַּמְשׁוּ בְּכָלִי רֹאשׁוֹן הֵיא בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע שָׁעוֹת לְפָנֵי פֶסַח? וְעוֹנָה הַרְבֵּי שֶׁבְּמִקְרָה זֶה לֹא תִהְיֶה מַחֲלּוֹקֶת בֵּין הַשׁו"ע לְרַמ"א וּלְפִי שְׁנֵיהֶם יִלְכוּ אַחֲרֵי מִיעוּט תִּשְׁמִישׁוֹ. (וּמִקּוֹר דְּבָרָיו בְּשׁו"ת רַמ"ע מִפְּאֵנוֹ צו).

כָּלִי רֹאשׁוֹן

כִּיצַד מִגְעִילִים? מְכַנְּסִים אֶת כָּל הַכָּלִי לְסִיר גְּדוֹל עִם מִים רוֹתַחִים הַמְעֵלִים בּוֹעוֹת, וּמִשְׁהִים אֶת הַכָּלִי מֵעַט בְּתוֹךְ הַמִּים, כְּדִי שִׁיפְלוֹט הַכָּלִי אֶת אֲשֶׁר בִּלְע, וּבִזֶּה הַכָּלִי מוֹכָשֵׁר. (שׁו"ע תנא, סעי' ג, ה, ו). וְנִהְיֶה לְשׁוּטְפוֹ בְּמִים קָרִים אַחֵר כֵּךְ. (שׁו"ע תֵּנֵב, סעי' ז).

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

תְּזַרֶּעַ - תִּשְׁ"ס - מֵאֵת מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

של הבצק באופן קבע שהרי האויר נכנס שם - צריך הגעלה מאחר ומשתמשים בה בקביעות.

וכן פסק בשולחן ערוך (סימן תנא, סעיף יז): "הדף שעורכים עליו (בצק) כל השנה, וכן עריבה שלשין בה (בצק) - צריכים הגעלה". הגה: ולא מהני בה קילוף בכלי אומנות. וכן כל דבר שצריך הגעלה לא מהני ליה קליפה (מהרי"ו). והמנהג שלא להשתמש בפסח בעריבות ודפין שלשין עליהם כל השנה, אפילו ע"י הגעלה - וכן עיקר". ועיין להגר"א שהביא מקור לשו"ע הנ"ל מהגמרא פסחים הנ"ל (תנא, ס"ק ג).

שולחן מטבח

מכאן למדנו שכלי שבאופן תדיר משתמשים בו ומניחים עליו בצק - צריך הגעלה. ולכן שיש או שולחן שעורכים עליו בצק - צריך הגעלה מכלי ראשון, וזה דבר בילתי אפשרי כיון שאי אפשר להניח מים עם ברז מלובן על השולחן או על השיש - שהוא עלול להתפוצץ. ולכן שולחן או שיש שכזה צריך לנקות היטב, לערות עליו מים חמים, לכסות בנילון שמודבק או מהודק לשולחן במפה ועליה ניילון.

שולחן סלון

שולחן סלון שבדרך כלל לא עורכים עליו בצק אלא אוכלים עליו בשבת וכד'. אינו צריך הגעלה כדלעיל אלא די בשטיפה במים חמים כדי שלא ישארו פרוורי חמץ בין הסדקים. ועדיף לכסותו במפת ניילון או לכל הפחות מפה רגילה.

פלטה

יש שני מנהגים בשימוש בפלטה. יש נוהגים להניח עליה סירים בערב שבת ומורידים אותם ביום שבת לשימוש. ובאלה ההכשרה היא על ידי ניקוי במים קרים להוציא הכלוך. לשפוך עליה מים חמים בהיותה מנותקת מהחשמל. ולשים עליה ניר כסף.

ויש מניחים על הפלטה לחם או חלות וכד' בשבת או בחול. ומלבד כל הבעיות הכרוכות בזה יש עליהם חובה להכשיר את הפלטה בליבון כיון שהיא כמו כל בישול ביבש שלא מועילה לו הגעלה אלא ליבון חמור ואי אפשר ללבן פלטה. ואי אפשר לחמם אותה שתהיה בוערת באש. על כן מי שרגיל להניח על הפלטה בערב שבת, בשבת או במוצאי שבת חלות וכד' - יקנו אחרת או ישאלו שאלת חכם. ולעצם הנחת חלה על הפלטה בשבת יש בזה כמה חששות. (א) מחזיקי כמבשל שהפלטה היא כמו כירה גרופה וקטומה שאסור להניח לכתחילה בשבת. (אוי"ח שיח, סעיף ט טו טז). (ב) אם מכוון ליבש את החלה שתהיה פריכה יותר - הרי זה חייב חטאת משום גמר מלאכה (עיין ר"פ ח"ב סי' נב). וכן הדין גם באלו המניחים בשבת פח על גז שדינו שווה לעיל.

פלטות מזכוכית אין להם הכשר וכן כירים חשמליות מזכוכיות אין להם הכשר לפסח ובדיעבד יעשו שאלת חכם.

כלי זכוכית

יש מחלוקת בכלי זכוכית איך מכשירים אותם. יש אומרים שהם חלקים ולא בולעים כלום "שיע ולא בלע" (אבות דרבי נתן נ פמ"א הלכה ז; שו"ע תנ"א כ"ו) ויש אומרים שבולע ופולט. (סברת הרמב"ם) ולדעת הרמ"א שם אפילו הגעלה לא מועילה להם כי דינם כדין כלי חרס. הספרדים החמירו בענין זה בפסח (ר"פ ח"ג כט, ועיין בא"ח צו י"ד. ועיין מהרשד"ם יו"ד ט) אמנם כל הדיון הוא בכלי הזכוכית של פעם שהיו עשויים מחול בלבד אבל בימינו שמוסיפים

כלי ראשון הוא כלי עם מים רותחים שבו חוממו המים ורתחו. ובענין זה יש שני סוגים יש הגעלה בכלי ראשון הנמצא על האש, ויש הגעלה בכלי ראשון שהורד מהאש.

כשמכשירים סיר או כל דבר שבלע חמץ בהיותו על האש - ודאי הוא שצריך להכשיר בתוך מים רותחים הנמצאים ממש על האש. כשמכשירים כפית שלעולם לא היתה ממש על האש ולכל היותר הוציאה יחד עם אוכל מקערה או צלחת שלא היו על האש - אינה צריכה הגעלה בכלי הנמצא על האש. כל השאלה היא לגבי "מצקת" שבוילת חמץ ברגע קט כשלוקחים בה מסיר שעל האש, האם היא צריכה הגעלה בכלי שעל האש או אפילו בכלי שאינו על האש?

לשאלה זו נדרש הרב בעל "זבחי צדק" ופסק לחומרא, דהיינו שיש להכשיר את המצקת במים רותחים בסיר שנמצא על האש וצריך להניח את הכלי המוכשר זמן רב שיספיקו המים להכנס ולהוציא ממנו את החמץ הבלוע. לעומת זאת אם הוציא מים במצקת מכלי רותח שעל האש - אי אפשר להחשיב מים שבמצקת זו ככלי ראשון ולמשל להגעיל בתוכה.

סכו"ם

יש סוגים שונים של סכו"ם. בסכו"ם עבודה יש לסכין קת מעץ או חומר אחר. בסכו"ם אכילה יש מיקרים שהידיה עשויה מחומר הסכין עצמה ויש מעץ או חומר אחר.

בגמרא (פסחים ל, ב) "אמר ליה רבינא לרב אשי: הני סכניי בפסחא היכי עבדינן להו?" ענה לו רב אשי: יקנו חדשים!! אמר רבינא: לא כולם יכולים לקנות חדש. ענה רב אשי שיעשה אותם כעין חדשים. ואיך מחזירים את הסכין שתהיה כעין חדשה? בענין זה יש שני דעות. לדעת רב אשי אם לסכין יש ידיה של עץ - הלה צריך ליבון והידיה הגעלה. ואם אי אפשר ללבן מחשש לשריפת הידיה - ישימו טיח על הידיה וילבנו את הסכין ואח"כ יסירו את הטיח ויגעילו את הקת. לדעה השניה די בכך שיגעילו את הסכין (הידיה והלהב) במים רותחים בכלי ראשון. אמנם אם הקת מחוברת במסמרים - צריך לנקר את כל החורים.

סכו"ם צליה צריכים ליבון. ובתוספות (פסחים ל, ב ד"ה והלכתא) הקשו "תימה דתניא בתוספתא דעבודה זרה" הסכין והשפוד והאסכלא - מלבנן באורי". ובפרק קמא דחולין (ח, ב ושם) אמר "כגון שליבנה באורי". אלמא צריך ליבון? ותיירץ ר"ת דאמר בירושלמי דמיייר בסכניי ארוכים שצולין בהם בשר, דומיא (כמו) דשפוד. וכן ההוא דחולין. (ועיין בגמרא ע"ז עה: דברים שנשתמשו בהם על ידי האור מלבנן. ולתוס' חולין שם שמחלקים בין כלי של גוים לכלי חמץ). ולפי זה יש ללבן סכין שמשתמשים בה להפוך בשר או דברים הנמצאים על האש ממש. וכן הוא הדין למרדה שמוציאים בה מהתנור שדינה כמו כן בליבון. ונהגו שלא להכשיר סכו"ם שיש להם קת עץ וכד'. (כה"ח שם ס"ק לו).

בית שאור - דף העריכה

הגמרא (פסחים ל, ב) אומרת: "אמר רבא: הני אגני דמחוזא, הואיל ותדירי למילש בהו חמירא, ומשהו בהו חמירא - כבית שאור שחימוצו קשה דמי. - פשיטא! - מהו דתימא: כיון דרויחא - שליט בהו אוירא ולא בלעי, קא משמע לן". תרגום - אותם קעורות שרגילים להשתמש בהם במחוזא ללישת חמץ, ומשאירים שם את הבצק שיתפח וכד'. דינם כמו "בית שאור" ואין מספיק ניקוי בלבד אלא הגעלה. ואע"פ שאין הבצק נמצא שם כל הזמן ואין שם תסיסה

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

תּוֹרָה - תּש"ס - מֵאֵת מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

שלא להשתמש בכלים צבועים אפילו הן חדשים, וכן המחופין בבדיל. ואין להחמיר בזה רק במקום שנהגו איסור. ומה שכתב אין להחמיר היינו שאין להחמיר לא להשתמש בכלים חדשים. אבל בכלים ישנים שכבר השתמשו בהם בחמץ - אולי יש להחמיר. וברב פעלים (ח"ג או"ח כט) דן בשאלה אם כלי אמאיל דינם ככלי חרס או כלי מתכות (ובמאמר מוסגר ראוי לציין מה שכתב שם שאין לסמוך על העיתונים!! שכתבו כיצד מייצרים את האמאיל). ולמעשה כתב שם אם לא משתמשים בכלים אלו ברותחים על האש ממש יגעילום ג' פעמים. משמע מדבריו שאם משתמשים בהם על האש ממש כמו מגיש אפיה - אין להם הכשרה. (כה"ח שם ס"ק רפח; שו"ת חת"ס יו"ד ב', קיג; שו"ת רב פעלים ג', או"ח סי' כח; עיין שו"ת משם החת"ס אסיפת דינים מערכת ה). ובענין זה רצוי להזכיר שאין להגעיל סירי טפלון בגלל שלפעמים מבשלים בהם ללא נוזלים.

סירי חמין

יש מקפידים שהחמין שלהם יהיה תמיד יבש ובשבת כל הזמן בודקים את הסיר כמה מים יש בו וכד'. אנשים אלו צריכים להקפיד בשבת שלא להוסיף מים אם החמין מתיבש מהר אלא להרחיקו מהאש, ואם החמין, השעועית או הבשר לא מבושל כל צורכו - אסור להחזיר את המכסה כיון שהחזרת המכסה היא מזוהרת את הבישול. ובענין פסח יש לדעת שסיר שכזה צריך ליבון ולא הגעלה כיון שזה נחשב אפיה ולא בישול רגיל. ובמיוחד אם זה סיר שמיועד לחמין וזה רוב תשמישו, ותמיד מקפידים שהחמין יהיה יבש. ועיין בשו"ע סי' רנ"ג שמותר להגביה את הסיר מחשש שהאוכל ישרף ולהניח תחתיו כלי ריק.

מפת שולחן

כתוב בפרי מגדים (ס"ק לא) אם אדם יש לו מפת שולחן שאכל עליה חמץ לא מועיל לה הגעלה וכיבוס כיון שיש בה חורים קטנים בין חוט לחוט ונכנס שם חמץ. היום אין לחוש לחומרה זו כיון שהאריגה בדרך כלל היא צפופה ואין מקום לפירורי חמץ הנכנס בין חוטי האריגה.

אם נשפך לו בירה או ויסקי על מפה, אסור לו לכבס מיד או לשפוך מים בשבת כי שרייתו זה כיבוסו. ולכן הטוב ביותר להצניע מפה זו עד אחרי פסח או שיכבסנה ברותחין. ולא די רק בחמים בלבד. אפשר גם לכבס במכונת כביסה רגילה ולהניח עליה מפת נילון.

חצובה

כתב המג"א על חצובת ברזל שמניחים עליה את הסיר. "יש מי שאומר שכיון שלפעמים נשפך עליה בצק - צריך ליבון ויש אומרים שכיון שקודם נשפך משקה - צריך הגעלה". וכיון שדבר זה הוא קשה לידע מה בא קודם הרוטב או האיטריות בכל השנה כולה. - לכאורה צריך ללבן. הרב "מאמר מרדכי" (סימן יא) כתב שלדעתו החצובה מותרת בהגעלה, כיון שהחמץ נשרף מיד ולכן מספיק הגעלה ולא ליבון. אך למסקנא כתב "וכי מפני שאנו מדמים נעשה מעשה" ולכן למסקנא צריך לדעתו ליבון. (שו"ע תנא, ב ומשני"ב שם ס"ק לד וכה"ח ס"ק עו; ר"פ ח"ד יז; ושו"ע רז, סעי' כד). בימינו הדבר מסובך כיון שיש בקצה עיגולים וחיבורים העשויים אמאיל שעלול להתפוצץ בליבון. ולכן כיון שהחצובה עלולה להפגע אולי לא ילבן היטב. הטוב לקנות חצובות חדשות ואם אין באפשרותו - ירחץ היטב עם צמר פלדה, ינקה בקצוות, וישפוך מים ורותחים וידאג שתמיד תהיה מכוסה עם ניר כסף במשך כל החג.

להם חומרים שונים שאינם נשברים ועמידים באש - אין להקל בכך ולא מגעילין זכוכית שהשתמשו בחמין.

עירוי כלי זכוכית שהשתמשו בהן עם משקה קר כגון בירה, ויסקי וכד', משרים אותם במים קרים ג' ימים מעת לעת או שופכים עליהם מים רותחין מכלי ראשון. (עיין שו"ע תנא, סעי' כו רמ"א ונו"כ שם; בא"ח צו סעי' יד).

כיצד מכשירים על ידי עירוי ג' ימים? ממלאים קערה גדולה במים ומכניסים לתוכה את כלי הזכוכית, וישאירים בתוך המים עשרים וארבע שעות ויותר, לאחר מכן יחליף המים, ימתין שוב עשרים וארבע שעות וכן בפעם השלישית ובכך הוכשרו. (שו"ע יו"ד קלה, סעי' יב). אם לא החליפו את המים והיו הכלים במים כמה ימים אין זה נחשב אלא כיום אחד. וכן אם שפכו המים לפני שעברו עשרים וארבע שעות אין זה אפילו יום אחד. (שו"ע שם).

שינוי מנהג. מעשה היה שבנו שכונה חדשה של יהודים והחליטו בניהם לנהוג היתר בכלי זכוכית שאינם צריכים הכשרה. ושאלו להרה"ג יוסף חיים על מנהגם וענה להם שאינם יכולים להקל נגד מנהג אבותיהם שנהגו להחמיר בכלי זכוכית כדלעיל. (שו"ת רב פעלים ג', או"ח סי' כט).

כלי חרסינה

הגמרא שואלת בפסחים שם: "הני מאני דקוניא מהו לאישתמושי בהו בפסחא?" ומסביר רש"י ששאלתם היא האם כלי חרס מצופה בעופרת, האם דינו ככלי חרס או כעופרת? התוס' (ע"ז לג, ב ד"ה קוניא) חולקים על רש"י ומסבירים "ואומר ר"ת קוניא - כלי חרס מצופה בזכוכית דלא נתבשלה כל צרכה" מה דינו? הגמרא מסכמת שדינם כמו כלי חרס שאין להם הכשר וצריכים לשמורם לשימוש לאחר הפסח.

בשו"ע (בסימן תנא, סעיף כג) פסק לאיסור כדעת תוס': "כלי חרס המצופין בהתוך זכוכית - דינם ככלי חרס. (ועיין שו"ת הרשב"א רלג; שו"ת תרומת הדשן קלב; ובפסקים סימן קנא; ובמרדכי פסחים תקעז). ובסעיף כד פסק לאיסור כדעת רש"י: "כלי עץ המצופים בסמנים שקורים ברניס, דינם ככלי חרס."

ולכן למעשה כלי חרסינה או פורצלן אין להם הכשר, לכן ישטפם ויצניעם בארון נעול עד לאחר הפסח. וכיור חרסינה מנקים בכל החורים והסדקין, מיבשים אותו, ואחר כך מערים עליו מים רותחין. וניתן להכשירו אף על פי שהוא עשוי חרס כיוון שהוא בד"כ בולע חמץ פגום שאינו ראוי לאכילה.

ויש מחלוקת אם כלי חרס שבעל בכלי שני אם מחמירים בו (עיין לרמ"א בשו"ע תנא, סעי' א; ועיין למש"ב שם ס"ק יא שפסק שבדיעבד אפשר להקל; ועיין לכה"ח שם ס"ק טו"ב יט כ). וע"כ כיור רגיל יעשה כנ"ל ואם יש בו חורים או בחיבורו לחרסינה יש סדקים ימלא אותם בגבס עיין שו"ע תמב, סעי' ו). ויש מחמירים ואחרי ההכשרה הנ"ל מכסים אותו במכסה פלסטיק או מתכת ותבוא עליהם ברכה. (עיין שו"ע יו"ד קה, סעי' ב; כה"ח תנא ס"ק טו"ב, כ, פד, פה; מ"ב ס"ק יא, לו). אולם אם רגילים להשרותם במים חמים בתוך הכיור אחר שיכשיר כנ"ל לכסותם כנ"ל.

כלי אמאיל

כלי אמאיל הם כלים הצבועים עם סממנים וחומרים רבים ועל זה כתב הרמ"א (שו"ע תנא, סעי' כג ורמ"א) "ויש מקומות שמחמירים

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע - תש"ס - מאת מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

עוד בהם. (רמ"א תנב, סעי' ה) והוא הדין אם שם בהם הרבה סבון או אפר. ואם ישים מעט מידי - המים לא יהיו פגומים. (עיין כה"ח שם ז', חו). (לדעת הרמב"ם הכשרה טובה היא רק אם מכניסים את הכלי המוכשר למים קרים בתחילה והמים ירתחו יחד עם הכלי המוכשר כמו שמבשלים, אך לא נהגו כך).

הגעלה בחול המועד

לפי האמור לעיל אין מגעילים כלים בחול המועד פסח, כיון שאז החמץ אסור במשהו אמנם אם יש צורך מיוחד להכשיר בפסח יכשיר על ידי ליבון. או יעשה שאלת חכם (עיין רמ"א תנב, סעי' א; כה"ח ס"ק כה).

היתר שנתבשל בכלי שאינו בן יומו

בתוס' (ע"ז עו) שואל מה דין אוכל חלבי שנתבשל בכלי בשרי שאינו בן יומו. או היתר שנתבשל בכלי של איסור. מה דין האוכל ומה דין הכלי? ועונה תוס' "הלכך דבר המבושל בכלי שאינו בן יומו - מותר. ויש לתת טעם מה ראו להתיר המאכל ולאסור הקדרה? לפי שהקדרה היה בה איסור גמור תחלה, אבל המאכל לא נבלע בו איסור מעולם" אלא איסור שאינו ב"י והוא פגום.

האם להכשיר כלים שלא משתמש בפסח

הגמרא במסכת פסחים (ל, א) מספרת על מחלוקת שהיתה בין רב לשמואל על קדרות חרס שאי אפשר להכשירם, וסיפור שהיה בעקבות כך. "אמר רב: קדרות של חרס בפסח - ישברו" כיון שלדעתו יעברו באיסור "חמץ שעבר עליו הפסח" בגלל החמץ הבלוע בכלים אם לא ישברו אותם. "ושמואל אמר: לא ישברו" ולכן שומרים את הכלים בתוך כלי החמץ ומשתמשים בהם אחרי הפסח. והוא הדין גם לכלי מתכת שלא מתכוונים להשתמש בהם בפסח שאין צורך להכשירם כיון שלדעתו של שמואל אין דין "חמץ שעבר עליו הפסח" בחמץ הבלוע בכלים. (עיין רש"י ד"ה רב) ולדעת רב צריך להכשירם כדי להשתמש בהם אפילו אחרי פסח.

פעם אחת התארח שמואל בעירו של רב וראה שהסוחרים מפקיעים את המחירים של הקדרות כיון שכולם נהגו כדעת רב, והיו שוברים את כל קדרותיהם ומחליפים אותם כל שנה. אמר להם שמואל: תורידו את המחירים או שאלך ללמד בציבור שאין צורך להחליף קדרות, וכל המחירים ירדו מאליהם. שואלת הגמרא: אם כן למה לא לימד כן לצבור בלי קשר לסוחרים? "אתריה דרב הוה" בעירו של רב לא רצה שמואל לפסוק הלכה בניגוד לדעתו של רב כיון שזו היתה עירו של רב, אבל לאיים על הסוחרים - אפשר לומר להם שיפסוק כמו רבי שמעון.

ולכן כלי חמץ ממתכת או חרס שאינם עומדים לשימוש בפסח, צריך לנקותם היטב ולהצניעם במקום סגור שלא יבואו להשתמש בהם, ואין צורך למוכרם במכירת חמץ. (שו"ע תנא, סעי' א; כה"ח שם ס"ק ה). אם יש כלי שאי אפשר לנקותו מחמץ הדבוק עליו - ישפוך על החמץ הדבוק ובסדקים חומר ניקוי בכדי לפגום את החמץ מאכילה, ויצניע את הכלי עד לאחר הפסח. (עיין שו"ע תנא, סעי' א). ואם לא ניקהו קודם הפסח - צריך לנקותו אחר הפסח כיוון שהחמץ הדבוק אסור באכילה, כדין חמץ שעבר עליו הפסח. (כה"ח תנא, ס"ק ז; מ"ב שם ס"ק ו).

כיום יש לרבים דודי שמש שלפעמים המים יד סולדת בהם. אם דבר שצריך הכשר ע"י כלי שני היינו ככפות מאחר והם בלעו מחוס שעי"י הוא ולא מחוס שעי"י שמש לא מועיל להכשירם בחוס של דוד שמש. עיין שו"ע סי' תנב, סעי' ה לענין חמי טבריה).

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

הגעלה - ביטול איסור לכתחילה
מדברי הרא"ש (ע"ז פרק ה, הלכה לה) משמע שהגעלה היא - הפלטה החמץ מהכלי החוצה. ולכן הוא כותב שכיון שהמים מפליטים את החמץ מהכלי - יש להוציא את הכלי מיד מהמים החמים שלא יבלע מהחמץ חזרה. והיו חכמים שחלקו עליו ואמרו שכל עוד רותחים וטרודים להפליט חמץ - אין הם מבליעים חזרה את החמץ.

שואל הר"ן (ע"ז יח, ב בדפי הר"ן) איך מותר להכשיר בהגעלה הרי "אסור לבטל איסור לכתחילה", ובהכשרה אדם מבטל איסור לכתחילה? שהרי בהכשרה המים החמים מוציאים את החמץ הבלוע בתוך הכלי ומבטלים אותו במי ההכשרה, והרי אמרנו ש"אין מבטלים איסור לכתחילה"? ומתוך הר"ן שאסור להניח מעט אוכל טרף בסיר שיש בו הרבה אוכל כשר (פי ששים). כיון שכוונתו שהטרף יתבטל ויאכל את הטרף המתבטל. לעומת זאת בהכשרת כלי, אין לאדם שום כוונה להשתמש בטרף המתבטל שהרי אין מי שישתה את מי ההכשרה. בכל מקרה לדעת הר"ן צריך שיהיה במי ההכשרה ששים יותר מהחמץ הנפלט כדי שלא יבלע שנית.

כתב הב"י שאין לחוש שיהיה ששים בכלי המכשיר כיון שאם יבלע הסייר ממה שנפלט. במקרה שמכשיר כלי שבלע חלב ורוצה לעשותו בשרי שהרי החלב הוא היתר והנפלט מהדופן הוא רק נתינת טעם. וכשחוזר ונבלע בדופן שנית הרי זה "נותן טעם בן נותן טעם" - נ"ט בר נ"ט" ואין בזה חשש כיון שזה "נ"ט בר נ"ט דהיתרא". דהיינו נותן טעם בן נותן טעם של היתר. וכך כתב בתוספות (עבודה זרה עו, א ד"ה מכאן) "כשמגעילין כלי חמץ בערב הפסח בדי' שעות דשעת היתר היא - יכול להגעיל אפילו כלי בן יומא בפחות מסי' דהוי נ"ט בר נ"ט של היתר. החמץ בקערה, וממנו למים, ומן המים חוזר ונבלע בקערה. ועדיין הכל היתר. ועוד כי יותר מתקלקל טעם חמץ בכלי שאין ראוי לאכילה ממה שמתקלקל טעם בשר בדגים שנתבשלו אחריו לפי שהדגים ראויין לאכילה והבשר נותן בהן טעם לשבח".

ולכן כתב בשו"ע (תנב, א) להזהר שלא להגעיל בערב פסח אחרי שעה חמישית של היום שאז הבלוע הוא חמץ שאינו היתר. ואם רוצה להגעיל אחרי חצות היום בערב פסח או רוצה להגעיל כלי טרף כל השנה כולה, כתוב בשו"ע שצריך להזהר בהרבה תנאים:

לפני שעה חמישית	אחרי שעה חמישית
א. יגעיל בני יומם או לא בני יומם	רק כלים שלא בני יומם
ב. יכול בכל כמות מים שרוצה	פי ששים מים מהכלי
ג. כלי שבליעתו מועטת עם בליעה אי אפשר כלי שבליעתו מועטת מרובה	עם כלי שבליעתו מרובה
ד. כמה זמן שרוצה	הכלי אולי יחזור ויבלע לכן יוציאו מיד
ה. מים שנחו מרתיחתם - מותר אם הם נחו מרתיחתם - חזר ובלע ירתיח שוב	חמץ שבמים
ו. יכול להניח הכלי בהיותם קרים ויחמם	יניחם בתוכם רק בהיותם חמים
ז. מותר להגעיל בכלי שהוא חמץ	יכשיר תחילה הכלי שמגעיל בו, וי"א גם אח"כ

המג"א (ס"ק ו) הב"ח (תנ"ב בסופו). ושו"ע הרב (ס"ק טו) כתבו להחמיר תמיד בכל החומרות כולם אפילו לפני שעת איסור - השעה החמישית בערב פסח.

פגימת המים

למעשה הטוב ביותר הוא להניח במים מעט אפר או סבון. כדי שהמים יהיו מים פגומים ואם החמץ יבלע שנית, הוא יהיה חמץ פגום ואינו אוסר יותר. אך צריך להזהר לא לשים הרבה אפר או סבון כי אז אין המים ראויים להכשרה. כי אם הגעיל הרבה כלים עד שנעכרו המים כעין ציר, אין מגעילין

